

MISLI VELIKO učini bar malo

POKRENI LAVINU

Mladi
istraživači
Srbije

Izveštaj o aktivnostima u 2020. godini

Beograd, avgust 2021

Sadržaj

UVOD **3**

PROGRAM ZAŠTITE ŽIVOTNE SREDINE **4**

Oblasti delovanja i ključne aktivnosti 4

Projekti i donatori u 2020. godini 9

Partnerstva, koalicije i članstvo u drugim mrežama 11

VOLONTERSKI PROGRAM **14**

Projekti i donatori u 2020. godini 14

Mapa #ŠtaNamTeško volonterskih projekata u 2020. godini 16

Partnerstva, koalicije, članstvo u drugim mrežama u 2020. godini: 18

EDUKATIVNI PROGRAM **19**

E-obuke 19

Erazmus Plus omladinske razmene, treninzi i seminari 19

Dunavski umetnik 2020 20

PUBLIKACIJE **21**

Izveštaj iz senke 21

Kako graditi zelenu svest za zeleni svet? 21

Uvođenje rodne perspektive u ekološki pokret Srbije:
Mapiranje zatečenog stanja i preporuke za urođnjavanje
politika OCD u sektoru zaštite životne sredine 22

Uvod

S obzirom na to da smo organizacija koja postoji 45 godina, navikli smo i da pamtimo i da zaboravljamo. Volimo da čitamo i pišemo. A verujemo da je potrebno zapisati i loše i dobre stvari – i sećati ih se. U 2020. godini smo, uprkos svemu, ojačali. Naš tim je postao bogatiji, a nove kolegice i kolege su unele energiju koja nam je pomogla da se uspešno nosimo sa svim izazovima koje je covid-19 postavio pred nas. Umesto dugačkog uvoda napravićemo malu belešku, rezime nekoliko lepih i manje lepih stvari koje su nam se desile u 2020. godini – i zaključiti da smo, kad se sve podvuče, ipak stvorili lepe uspomene.

LEPO

- » Započeli smo trogodišnji program EKO-SISTEM;
- » Započeli smo projekat Zeleni inkubator;
- » Volontirali smo na mreži;
- » Realizovali smo još jedan Nacionalni program volontiranja mladih;
- » Organizovali smo kampove za domaće volontere;
- » Podržali smo lokalne akcije neformalnih grupa;
- » Uspeli smo da organizujemo 2 velike volonterske akcije;
- » Unapredili smo online MIS platformu za elektronsko učenje i komunikaciju;
- » Ostali smo smo solidarni, kako u našoj organizaciji, tako i u radu sa drugima;
- » U našem timu u 2020. godini bili su: Vera, Tanja, Dušica, Milka, Bojan, Tijana, Marija, Petar, Lena, Sanda, Asja i Jelisaveta.

MANJE LEPO

- » Usled pandemije prouzrokovane virusom covid-19, nismo bili zajedno koliko smo želeli – radili smo od kuće, organizovali onlajn događaje i morali da otkazemo ili prilagodimo brojne aktivnosti na način koji nije ostavljao mnogo prostora za druženje i povezanost;
- » Prvi put posle više od dve decenije nismo imali međunarodnu razmenu volontera.

Program zaštite životne sredine

OBLASTI DELOVANJA I KLJUČNE AKTIVNOSTI

Prioritetne oblasti delovanja Mladih istraživača Srbije u zaštiti životne sredine su zaštita prirode i biodiverziteta, zaštita i upravljanje vodama, politike zaštite životne sredine, održivi razvoj, rodna ravnopravnost i životna sredina i sprovođenje Arhuske konvencije.

Zaštita prirode i biodiverziteta

MIS je nastavio rad na zaštiti prirode kroz sprovođenje volonterskih aktivnosti u zaštićenim područjima, promociju zaštite prirode kako na nacionalnom tako i regionalnom nivou, kroz pripremu edukativnih materijala, zagovaranje boljeg upravljanja zaštitom prirode i slično.

Neke od najznačajnijih aktivnosti bile su:

- Zagovaranje boljeg upravljanja zaštićenim područjima i promena Zakona o zaštiti prirode, što je rezultiralo uključivanjem preporuka MIS u Akcioni plan partnerstva za otvorenu upravu 2020-2022. godine;
- Nacionalna kampanja realizovana u okviru programa EKO-SISTEM, koja je obuhvatila 10 ključnih tema u oblasti zaštite životne sredine u Srbiji. Kroz bilborde, ilustracije, animirane video sadržaje, nejtiv-advertajzing članke u najčitanijim medijima i priče popularnih Instagram „influensera“ i javnih ličnosti, javnost je imala priliku da se upozna sa problemima u životnoj sredini. Neki od istaknutih problema bili su i nekontrolisana seča šuma i eksploatacija prirodnih resursa, kao i ugrožavanja biodiverziteta u zaštićenim prirodnim područjima. Promotivne poruke u okviru tromesečne kampanje videlo je preko 3 miliona ljudi, a na njih reagovalo oko 900.000.
- Volonterske akcije u zaštićenim područjima koje su uobičajena praksa Mladih istraživača Srbije. U septembru 2020. godine organizovana je i akcija u Specijalnom rezervatu prirode „Obedska bara“ u okviru BioNET mreže, uz podršku GIZ. Na toj akciji je medijima prezentovan koncept volontiranja za prirodu, ali i blagodeti boravka u prirodi;
- 30 volonterskih radnih kampova u 15 lokalnih zajednica širom Srbije, kao i dve velike jednodnevne volonterske akcije pod sloganom #ŠtaNamTeško #DaPočistimo su, u skladu sa tradicijom Mladih istraživača Srbije, bili način da se istakne važnost očuvanja i revitalizacije prirodnih područja. U godini kada je domaći turizam značajno porastao zbog ograničenja uzrokovanih pandemijom,

jednodnevne akcije bile su posvećene čišćenju popularnih turističkih destinacija neretko devastiranih ogromnom posetom.

- Edukacija kroz pripremu i promociju edukativnih materijala u vidu onlajn kurseva (predavanja i video materijali) i publikacija. Organizovani su i seminari i radionice u saradnji sa drugim organizacijama.

Zaštita i upravljanje vodama

Tema voda je tokom 2020. bila obuhvaćena najviše aktivnostima MIS koje su bile deo procesa razvoja metodologija praćenja indikatora u životnoj sredini i/ili edukativnog programa.

U ovoj godini MIS su:

- Asistirali u izradi dela Izveštaja iz senke Koalicije 27 koji se odnosi na kvalitet vode;
- Objavili onlajn dešavanja vezano za obeležavanje Dana Save i Dana Dunava i pratili aktivnosti Republičke direkcije za vode u vezi sa tim;
- Stvorili novu e-obuku „Vodni resursi i kriza vode“ sa edukativnim materijalom koji prate edukativni video sadržaji;
- Organizovali po 10. put međunarodni nagradni konkurs „Dunavski umetnik“ za učenike uzrasta 6-18 godina, na kom su predstavnici iz Srbije osvojili 4 od 7 nagrada;
- Učestvovali u onlajn treningu BioNET-a na temu „Pravne tekovine EU/ međunarodni sporazumi, i hidroenergija u vezi sa biodiverzitetom“;
- Pratili Drugu konferenciju zainteresovanih strana u vezi sa Planom upravljanja vodama na teritoriji Republike Srbije;
- Učestvovali u kreiranju i sprovođenju vebinara „Voda, zdravlje i dostojanstvo“ na poziv i u okviru projekta Beogradske otvorene škole.

Politike zaštite životne sredine

Iako je 2020. godina obeležena pandemijom COVID-19 i izborima u Srbiji, koji su znatno otežali procese donošenja odluka i rad na politikama, veliki broj aktivnosti je uspešno sproveden.

Tokom 2020. MIS se fokusirao na:

- učešće u sprovođenju međunarodnih sporazuma u oblasti životne sredine (poput Arhuske konvencije i Konvencije o biološkoj raznovrsnosti). MIS je, kroz društvene mreže i u direktnoj komunikaciji sa organizacijama, promovisao proces pripreme IV Nacionalnog izveštaja o sprovođenju Arhuske konvencije i podsticao udruženja građana da pošalju svoja mišljenja i preporuke tokom javne rasprave. Organizovana je i onlajn diskusija o sprovođenju Arhuske konvencije, a zaključci i preporuke su uneti u IV Nacionalni izveštaj;
- monitoring sprovođenja međunarodnih sporazuma u oblasti voda i transpozicija EU zakonodavstva u oblasti voda;

- edukaciju svih aktera u zaštiti životne sredine i podelu iskustava kroz učešće predstavnice MIS kao predavača na obuci poslanika Narodne Skupštine koji su deo Zelene parlamentarne grupe;
- učestvovanje u konsultacijama i javnim raspravama tokom izrade IPA III Programa podrške na nivou regiona, Zelene agende za Zapadni Balkan, Akcionog plana Partnerstva za otvorenu upravu, kao i ranog javnog uvida u Prostorni plan Republike Srbije. Predstavnicu MIS je imenovana kao članica komiteta za praćenje sprovođenja projekta „Natura 20000“ u Srbiji;
- izradu zajedničkih stavova organizacija civilnog društva o politikama zaštite životne sredine na nacionalnom nivou, ali i u vezi sa pristupnim pregovorima sa EU i Zelenom agendom za Zapadni Balkan;
- stimulisanje međusektorskog i unutarsektorskog dijaloga kroz podršku umrežavanju organizacija civilnog društva i učešće u procesima donošenja odluka kroz aktivnosti u okviru mreže Zelena stolica i programa EKO-SISTEM;
- kampanju o problemima u životnoj sredini u Srbiji, kroz koju je građanima prenošena poruka o važnosti njihovog učešća u procesima odlučivanja o zaštiti životne sredine.

MIS doprinosi uključivanju javnosti u procese donošenja odluka u životnoj sredini kroz koordinaciju rada mreže Zelena stolica. Koordinacija podrazumeva organizovanje učešća predstavnika OCD na sednicama Odbora za zaštitu životne sredine Narodne skupštine – kroz održavanje otvorenih vrata sa narodnim poslanicima i izradu edukativnih brošura.

Ujedno, MIS je stimulisao dijalog između institucija i civilnog sektora inicirajući različite onlajn panel diskusije i konferencije o dobrom upravljanju u životnoj sredini. Jedna od takvih konferencija bila je godišnja konferencija „Eko+sistem=Dobro upravljanje životnom sredinom u Srbiji“. Ona se sastojala iz dva dela – panel diskusije „Reforme u životnoj sredini u Srbiji – ko će da povuče?“ i tri radne grupe koje su se bavile temama saradnje OCD i institucija u upravljanju životnom sredinom, uloge žena u upravljanju životnom sredinom i uloge volonterizma u upravljanju životnom sredinom. U panel diskusiji je učestvovalo 83 predstavnika institucija, OCD, struke i građana, dok su radne grupe okupile 58 učesnika i učesnica.

Unutarsektorska saradnja je podstaknuta i tokom Nedelje eko-umrežavanja, kojoj je prisustvovalo više od 50 predstavnika ekoloških organizacija i neformalnih mreža. Tokom sastanaka, razgovarali su o potrebama pojedinačnih organizacija i mreža, zajedničkim ciljevima i praktičnim koracima ka njihovom ostvarivanju.

Kampanja programa EKO-SISTEM imala je veliki doprinos uključivanju građana. Kroz ilustracije, video animacije, bilborde, novinske članke i promotivne poruke javnih ličnosti, građani su edukovani o uzrocima brojnih problema u životnoj sredini i načinima za njihovo rešavanje – počev od aktivnijeg učešća građana u procesima donošenja odluka. Kampanju je videlo preko 3 miliona ljudi, uz izuzetno visok nivo pozitivnih reakcija u ciljnim grupama i pokretanje nekoliko spontanijih lokalnih inicijativa da se određeni problemi reše.

U oblasti EU integracija, odnosno praćenja Poglavlja 27, nastavljen je rad na nacionalnom i međunarodnom nivou. MIS je, u partnerstvu sa organizacijama iz Koalicije 27, razvio metodo-

logiju za praćenje primene politika zaštite životne sredine na lokalnom nivou. Metodologija obuhvata oblasti iz Poglavlja 27: horizontalno zakonodavstvo, zaštita prirode, vode, otpad, šume, vazduh i buka. Veoma obiman set indikatora i metodologija rada razvijen je u saradnji sa spoljnim stručnjakom, a potom je započeto testiranje metodologije na lokalnom nivou.

Izrada i promocija Izveštaja iz senke Koalicije 27 je jedna od najznačajnijih aktivnosti u oblasti EU integracija. Izveštaj finaliziran 2020. godine pokriva izveštajni period između marta 2019. i februara 2020. godine. MIS je učestvovao u izradi Izveštaja u sektorima finansiranja u oblastima životne sredine i klimatskih promena, kvaliteta voda, zaštite prirode i horizontalnog zakonodavstva, kao i u organizaciji godišnje promocije izveštaja koju je prenelo preko 40 medija a pratilo preko 130 učesnika na platformi i preko 200 u prenosu uživo na društvenim mrežama.

Na regionalnom nivou saradnja je nastavljena i kroz projekat EPPA (Environment Partnership Programme for Accession) gde je MIS, kao zainteresovana strana, učestvovao u brojnim seminarima i treninzima vezanim za EU acquis („Upravljanje otpadom i EU acquis“, „Invazivne vrste u EU“, „Zelena infrastruktura i ekološka povezanost“ itd.). MIS je ujedno pripremio i zajedničke stavove OCD za sastanak sa Evropskom komisijom, koji je održan u maju 2020. godine.

Predstavnica MIS je izabrana za učešće u regionalnom Task Force za biodiverzitet u okviru Regionalnog saveta za saradnju, što je doprinelo većem učešću u definisanju prioriteta za Zelenu agendu za Zapadni Balkan.

Upravljanje otpadom

MIS je u 2020. godini nastavio svoj doprinos u ovom segmentu kroz učestvovanje u okruglim stolovima i radionicama, kao što su okrugli sto „Farmaceutski otpad prikupljen od građana: Problemi i izazovi u Novom Sadu“ organizovan od strane OCD Inženjeri zaštite životne sredine i TAIEX-EPPA radionice o upravljanju otpadom i životnom sredinom. Doprinos je nastavljen i kroz izradu zajedničkih stavova organizacija civilnog društva koji se tiču lokalnih strategija upravljanja otpadom, konkretno rad na Inicijativi za uvođenje programa smanjenja tekstilnog otpada u Lokalni plan upravljanje otpadom grada Beograda u periodu 2021-2030.

Takođe, u okviru EKO-SISTEM programa, u saradnji sa ekspertima iz oblasti upravljanja otpadom u Srbiji, kreiran je edukativni video i onlajn kurs pod nazivom „Upravljanje otpadom u Srbiji“ koji obuhvata osnovne pojmove iz ove oblasti, trenutno stanje kod nas i preporuke za unapređenje. Kurs je dostupan na sajtu obuke.mis.org.rs.

Upravljanje hemikalijama

MIS je imao predstavnika u Koordinacionom timu organizacija civilnog društva u Srbiji koji radi na planiranju politika bezbednog upravljanja hemikalijama, u okviru projekta „Uključivanje civilnog sektora u praćenju implementacije politika u vezi sa hemijskom bezbednošću proizvoda i ostvarivanje prava građana na informaciju o prisustvu opasnih hemikalija u proizvodima“ koji sprovodi OCD ALhem. Takođe, MIS je učestvovao i u stručnoj debati „Ftalati u proizvodima na tržištu Republike Srbije“, kao i u izradi zajedničkih stavova organizacija civilnog društva o donošenju zabrane/ograničenja ftalata u proizvodima široke potrošnje preuzimanjem Uredbe EU 2018/2005 iz decembra 2018. godine u domaće zakonodavstvo.

Održivi razvoj

Predstavници MIS-a su učestvovali na više događaja (seminari, konferencije) u organizaciji institucija i partnerskih organizacija vezano za održivi transport, klimatske promene i druge aspekte održivog razvoja.

MIS je u 2020. nastavio saradnju u Globalnom dogovoru u Srbiji (Global Compact) koji ima aktivnosti vezane za ciljeve održivog razvoja (SDG ciljevi) i koji okuplja preko 60 članica, privatnih i javnih kompanija, institucija i organizacija. Doprinos MIS-a ciljevima održivog razvoja predstavljen je i u brošuri „Kako naše članice doprinose ostvarivanju Ciljeva održivog razvoja“, povodom 20 godina od osnivanja inicijative Globalnog dogovora i 75 godina od osnivanja Ujedinjenih nacija.

Takođe, s obzirom na to da je 2020. godina obeležena u znaku pandemije, MIS se priključio inicijativi UNICEF kancelarije u Srbiji, i uz podršku USAID i Ministarstva omladine i sporta Republike Srbije, razvijen je program online volontiranja pod nazivom „Volonteri na mreži“ čime je MIS doprineo SDG cilju broj 3 – Dobro zdravlje.

Nastavljena je i saradnja sa Beogradskom otvorenom školom, i ostalim članicama Koalicije 27, u proveru metodologije za praćenje primene ciljeva održivog razvoja na lokalnom nivou u Republici Srbiji.

Rodna ravnopravnost i životna sredina

U oblasti rodne ravnopravnosti, aktivnosti su organizovane kroz nekoliko segmenata:

- Prikupljanje podataka o stanju rodne ravnopravnosti u civilnom sektoru u Srbiji u okviru programa EKO-SISTEM. Cilj prikupljanja podataka bilo je mapiranje trenutnog stanja rodne osetljivosti u sektoru zaštite životne sredine, kao i procena potreba sektorskih OCD. Istraživanje je sprovedeno kroz upitnike i detaljne intervjue održane tokom Nedelje eko-umrežavanja, i u njima je učestvovalo 12 predstavnika organizacija civilnog društva.
- Diskusija o značaju doprinosa i uloge žena u sektoru zaštite životne sredine tokom sesija u okviru Nedelje eko-umrežavanja u okviru programa EKO-SISTEM, gde je prisustvovalo 51 OCD.
- Organizovanje edukativnih aktivnosti (onlajn kursevi „Kratki vodič za feminističko znanje i akciju“ i „Rodno odgovorno budžetiranje“, vebinar „Uvod u rodnu ravnopravnost i povezanost sa životnom sredinom“ i seminar „Zeleni razgovori: Žensko preduzetništvo na putu ka cirkularnoj ekonomiji i post-kovid oporavku“) u kojima je učestvovalo preko 70 predstavnika organizacija civilnog društva, institucija, inicijativa i neformalnih grupa.
- Pisanje i izdavanje publikacija „Priručnik za OCD: Kako graditi zelenu svest za zeleni svet?“ i „Uvođenje rodne perspektive u ekološki pokret Srbije“.
- Prikupljanje stavova OCD i institucija u radnoj grupi sa temom „Uloga žena u dobrom upravljanju životnom sredinom“ na godišnjoj konferenciji EKO-SISTEM programa, koja je okupila 85 učesnika i učesnica.

- Učešće u Paličkoj konferenciji 2020: „Feminizam.Pobuna.Promena“, koju je organizovala Ženska platforma za razvoj Srbije. MIS je učestvovao i u konsultativnom sastanku „Rodna ravnopravnost i društvena kohezija – podsticanje kroz zagovaranje“ u okviru programa Dijalog za budućnost, koji je organizovao Beogradski fond za političku izuzetnost.

Arhus centar Novi Beograd

Mreža Arhus centara u Srbiji je, uz podršku Misije OEBS-a u Srbiji, i u 2020. godini realizovala konsultativne sastanke.

Predstavnica MIS je učestvovala na godišnjoj skupštini Arhus centara, koja je održana onlajn, a na kojoj je, kao i svake godine, predstavljen rad Arhus centara iz svih zemalja potpisnica konvencije. Diskutovano je i o aktuelnim problemima i mogućnostima za aktivnosti koje bi doprinele boljem sprovođenju Arhuske konvencije.

Informacije o aktivnostima Arhus centra Novi Beograd se objavljuju na sajtu www.arhusnbg.mis.org.rs i na fejsbuk stranici [@arhuscentarnbg](https://www.facebook.com/arhuscentarnbg).

Programi zaštite životne sredine su namenjeni i/ili se realizuju u saradnji sa:

- građanima,
- organizacijama civilnog društva koje rade na zaštiti životne sredine i održivom razvoju,
- upravljačima zaštićenih prirodnih područja,
- relevantnim institucijama na lokalnom, nacionalnom i međunarodnom nivou.

PROJEKTI I DONATORI U 2020. GODINI

EKO-SISTEM

Program „EKO-SISTEM: Podrška reformama u zaštiti životne sredine“ započet je u 2020. godini i trajeće do 2022. Sprovode ga Mladi istraživači Srbije, a podržava Švedska. Program je nastao s ciljem da podrži reforme u zaštiti životne sredine u Republici Srbiji aktivnijim uključivanjem organizacija civilnog društva i drugih aktera u društvu u sprovođenju pravnih tekovina Evropske unije (EU).

Jedan od glavnih ciljeva jeste jačanje kapaciteta organizacija civilnog društva kroz podsticanje njihovog umrežavanja, ali i pokretanje promena u stavovima ka zaštiti životne sredine i praksa građana, lokalnih vlasti i državnih institucija.

EKO-SISTEM realizuje se kroz tri glavne aktivnosti: kampanju u okviru koje su promovisani benefiti reformi u oblasti zaštite životne sredine, grantove namenjene mrežama udruženja građana koje se bave zaštitom životne sredine i Oikos podršku koju čini tim MIS zadužen za edukaciju i organizacionu podršku grantijima.

U toku prve godine projekta, realizovana je kampanja fokusirana na građane koju je videlo preko 3 miliona ljudi i načinjeni su prvi koraci ka učvršćivanju saradnje unutar civilnog sektora kroz

održavanje Nedelje eko-umrežavanja. Takođe, finalizovano je 7 onlajn obuka iz oblasti zaštite životne sredine, kao i dve publikacije namenjene organizacijama civilnog društva, usmerene na rodnu ravnopravnost i uspešnu medijsku promociju programa i projekata.

Zeleni inkubator

Projekat „Zeleni inkubator: Razvoj kompetentnog civilnog društva za podršku implementaciji pravnih tekovina EU o životnoj sredini“ je trogodišnji projekat koji podržava Evropska unija, a čija realizacija je započeta u 2020. godini. Nosioc projekta je Beogradska otvorena škola, a partneri su MIS i Inženjeri zaštite životne sredine. Opšti cilj projekta je razvijanje kompetentnog civilnog društva koje doprinosi reformskim procesima i integraciji Srbije u EU, dok je specifičan cilj osnaživanje formalnih organizacija građanskog društva kao i neformalnih grupa građana da se efikasnije bave izazovima i pitanjima zaštite životne sredine i socio-ekonomskog razvoja u svojim lokalnim zajednicama.

U okviru ovog projekta MIS sprovodi Program podrške neformalnim grupama za zaštitu životne sredine i održivi razvoj zajednica „Snažno zeleno“ kroz koji je u 2020. godini podržana 21 neformalna grupa, čiji su članovi tokom realizacije projekata sproveli više od 100 aktivnosti, u koje je neposredno bilo uključeno 1000 građana i građanki. Podržane neformalne grupe su:

- Ekolucionari
- GreenTeen
- Za manje smeća i više sreće – zero waste & low impact Serbia
- Milanovački recikleri – volonteri
- Zelene brigade
- Mladi za selo
- Idi u peršun
- Novokneževački ptičari
- Grupa za zaštitu modrovrane
- Eko Čičevac
- Inicijativa Vazduh nije roba
- Zeleno i održivo
- Mudre sove
- Aktivisti iz komšiluka
- Lomnica za Lomničku reku i Jastrebac
- Kosjerci u akciji
- Dečiji centar ART 019
- Zeleni talas
- Novi Sad ima ptice
- Omladinci u zelenom preduzetništvu
- Ideja Distrikt

Tokom prve godine projekta MIS je razvio metodologiju praćenja procesa implementacije politika iz oblasti zaštite životne sredine na lokalnom nivou. Pored ovoga organizovani su i Zelene razgovori – tematske diskusije koje imaju za cilj da okupe različite zainteresovane strane i daju podstrek dijalogu koji vode organizacije civilnog društva i vlast kako bi identifikovali izazove i prilike u oblasti zaštite životne sredine i lokalnog razvoja.

Zelene odluke

Cilj projekta bio je doprinos stvaranju povoljnijeg okruženja za učešće udruženja građana u primeni zakona iz oblasti zaštite životne sredine. Najveći broj aktivnosti tokom projekta bio je edukativnog karaktera, ali radilo se i na promociji postojećih mehanizama za uključivanje (predstavnika udruženja) građana u procese donošenja odluka.

Edukativni materijal nastao tokom ovog projekta (onlajn kurs na platformi obuke.mis.org.rs) je besplatno dostupan svim zainteresovanim građanima. Tokom projekta snimljena su i tri kratka filma o pozitivnim primerima uključivanja građana u procese odlučivanja: mehanizam Zelena stolica, Koalicija 27 i Savet korisnika Nacionalnog parka Tara. Filmovi su deo onlajn obuka, ali su zasebno dostupni i na YouTube kanalu Mladih istraživača Srbije.

Projekat je sufinansiralo Ministarstvo zaštite životne sredine Republike Srbije.

Jačanje javnog dijaloga

Arhus centar Novi Beograd je, uz podršku Misije OEBS-a u Srbiji, realizovao projekat koji je za cilj imao jačanje javnog dijaloga o nacrtu IV Izveštaja o implementaciji Arhuske konvencije u Srbiji putem javne diskusije na mreži, kao i o mogućnostima za žensko zeleno preduzetništvo u post-kovid periodu.

Agenda 2030

MIS je nastavio saradnju sa Beogradskom otvorenom školom na sprovođenju projekta „SDG 2030 Local Monitor in Serbia“, u okviru kog je centralna aktivnost bila testiranje metodologije za praćenje indikatora održivog razvoja u izabranim gradovima i opštinama u Srbiji.

Na projektu koji sprovode BOŠ i partneri „Održivi razvoj za sve“, MIS su imali ulogu u osmišljavanju i realizaciji aktivnosti vezanih za cilj 6 održivog razvoja „Čista pijaća voda i bolji sanitarni uslovi“, kao i u moderaciji vebinara „Voda, zdravlje i dostojanstvo“, održanog krajem decembra 2020.

PARTNERSTVA, KOALICIJE I ČLANSTVO U DRUGIM MREŽAMA

MIS ulaže velike napore u proces umrežavanja, zajednički rad sa drugim udruženjima građana i stvaranje povoljnijeg okruženja za rad mreža u Srbiji i regionu. U okviru prve godine programa EKO-SISTEM, uspešno su preduzeti i prvi koraci ka čvršćem umrežavanju organizacija civilnog društva koje se bave zaštitom životne sredine.

Zelena stolica

U saradnji sa Centrom modernih veština i Beogradskim fondom za političku izuzetnost, MIS koordinira rad Zelene stolice – institucionalnog mehanizma sa saradnju OCD i Odbora za životnu sredinu Narodne Skupštine Republike Srbije.

Pored praćenja rada Odbora redovnim prisustvom na sednicama i izveštavanjem OCD članica mreže o toku i zaključcima sastanka, u 2020. godini MIS je podržao i organizovanje sastanka mreže kao i snimanje filma o ovoj mreži.

Koalicija 27

Koalicija 27 je mreža organizacija civilnog društva osnovana 2014. godine, sa ciljem da prati i doprinosi procesu usklađivanja i primene politika i propisa Republike Srbije sa pravnim tekovinama Evropske Unije u oblasti životne sredine i klimatskih promena (poznatim kao Poglavlje 27 u pregovorima o pristupanju EU). Ujedno, Koalicija 27 zagovara i podstiče učešće javnosti u procesu pristupnih pregovora i predlaže rešenja koja će doprineti zaštiti i unapređenju životne sredine i kvalitetu života građana.

Kroz saradnju sa drugim organizacijama u okviru Koalicije 27, MIS učestvuje u stvaranju Izveštaja iz senke u kojima daje pregled napretka u Poglavlju 27, ističe stavove i preporuke OCD. Koalicija 27 takođe priprema priloge za godišnji Izveštaj Evropske komisije o Srbiji.

Izveštaj objavljen 2020. godine, pod nazivom „Poglavlje 27 u Srbiji: Napredak u magli“ bio je sedmi po redu.

Osim izveštaja, među fokusima Koalicije 27 su u 2020. godine bili strateško planiranje i unapređivanje medijske strategije koja će mrežu pozicionirati kao relevantnog i prepoznatljivog aktera u oblasti zaštite životne sredine u Srbiji.

Organizacije udružene u Koaliciju 27 su: Alternativa za bezbednije hemikalije, Beogradska otvorena škola, Centar za unapređenje životne sredine, Društvo za zaštitu i proučavanje ptica Srbije, Inženjeri zaštite životne sredine, Jedan Stepen Srbija, Mreža za klimatske akcije Evrope (CAN), Mladi istraživači Srbije i Svetska organizacija za prirodu (WWF).

BioNET

Mreža 14 organizacija koje se bave zaštitom prirode i biodiverziteta imala je veliki broj aktivnosti tokom 2020. godine u kojima je MIS učestvovao. Osim rada na strategiji i dokumentima koji regulišu rad mreže, organizovani su i događaji sa medijima u cilju promocije zaštite prirode, onlajn kampanja, brojni treninzi i konsultacije sa regionalnim partnerima. Akciji čišćenja u Specijalnom rezervatu prirode „Obedska bara“ prisustvovali su i mediji, uključujući i dva javna servisa, Radio-televiziju Srbije i Radio-televiziju Vojvodine.

MIS je imao učesnike na nekoliko edukativnih aktivnosti koje je mreža BioNET organizovala uz podršku GIZ-a.

SEENET

SEENET je mreža 35 organizacija civilnog društva sa prostora Jugoistočne Evrope, okupljenih oko tema energije i transporta. Aktivnosti MIS u ovoj mreži su se tokom 2020. godine, s ob-

zirom na epidemiološku situaciju, odvijale putem onlajn platformi, kroz praćenje i podršku organizacijama iz regiona koje su angažovane na ovim temama.

YEE

S obzirom na epidemiološku situaciju, nije bilo treninga ni seminara organizovanih od strane Youth and Environment Europe (YEE) na projektima gde je MIS partner. Saradnja je nastavljena na učešću MIS-a u pisanju YEE biltena, kroz koji je MIS promovisao svoje aktivnosti tokom 2020. godine.

MIS je, takođe, aktivno učestvovao u sastancima i aktivnostima mreža Natura 2000 Resursni centar Srbije i Klimatski forum. U okviru programa EKO-SISTEM, podržan je i rad mreža Pošumimo Vojvodinu, Zelene liste Srbije, Mreže dobre energije i Zelene inicijative.

Volonterski program

Cilj volonterskog programa MIS je razvoj i promocija volontiranja koji se dostiže kroz različite projekte u toku godine.

Pandemija covid-19 je dovela do određenih izmena i odlaganja u planiranim aktivnostima koje MIS u okviru volonterskog programa realizuje (međunarodna razmena volontera i volonterski kampovi), ali je ujedno stimulisala adaptaciju postojećih i razvoj novih načina volontiranja.

Jedna od najvažnijih aktivnosti tokom protekle godine bilo je učešće predstavnika Mladih istraživača Srbije u radnoj grupi koja se bavila analizom Zakona o volontiranju. Radnu grupu je formiralo Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja, a činili su je predstavnici civilnog društva, druga resorna ministarstva, predstavnici UNICEF-a i Misije OEBS-a u Srbiji. Analiza je finalizovana 2020. godine, a rezultati su predstavljeni na godišnjoj Završnoj konferenciji o volontiranju koju tradicionalno organizuje MIS.

PROJEKTI I DONATORI U 2020. GODINI

U okviru volonterskog programa Mladih istraživača Srbije, u 2020. godini, realizovano je nekoliko projekata.

Mladi su zakon 2020

Nacionalni program volontiranja mladih „Mladi su zakon 2020“ sprovedli su Mladi istraživači Srbije zajedno sa 4 partnerske organizacije: Pokretom gorana Vojvodine iz Sremskih Karlovaca, Empower iz Požege, TIM42 iz Leskovca i Centrom za građansko delovanje iz Obrenovca.

U okviru projekta organizovano je:

- 30 volonterskih radnih kampova (od kojih dva međunarodna i 28 vikend volonterskih kampova) u 15 lokalnih zajednica širom Srbije (Zemun; Deliblato, Kovin; Obrenovac; Sremski Karlovci; Titel; Obedska bara, Pećinci; Kupinovo, Zlakusa, Negotin; Temštica, Stara planina; Jazak; Mošorin) sa više od 460 mladih ljudi iz cele zemlje i sveta;
- Dve velike jednodnevne volonterske akcije pod sloganom #ŠtaNamTeško #DaPočistimo; i to jedna na teritoriji Beograda, a druga je uključila 10 različitih lokacija širom Srbije (Sremska Kamenica, Kragujevac, Leskovac, Orašac, Gornji Milanovac, Valjevo, Obedska Bara, Irig, Priboj i Beograd) koja je za cilj imala sanaciju posledica bacanja otpadaka nakon turističke sezone u Srbiji (kovid turisti); U akcije je uključeno preko 240 volontera na 15 različitih lokacija širom Srbije (i Beograda) koji su zajedno donirali preko 1600 volonterskih sati;

- 159 #ŠtaNamTeško volonterskih projekata (uređenje i renoviranje javnih prostora, zaštita životne sredine, promocija međugeneracijske saradnje, sprovođenje promotivnih kampanja, kultura i kreativnost mladih, sport i zdravi načina života, vršnjačka edukacija itd.) u 23 okruga, kroz 6 krugova konkursa, u kojima je direktno aktivno uključeno više od 1200 mladih, sa 42700 volonterskih sati;
- 260 #ŠNT volontera je učestvovalo u 6 desetodnevni onlajn obuka, kao priprema za realizaciju ŠNT volonterskih projekata i 30 kamp lidera i liderki je učestvovalo u dve jednodnevne onlajn obuke;
- Veliki volonterski kviz, u 10 tematskih celina/pitanja, u koji se uključilo najmanje 120 mladih, kroz pitanja i odgovore učeći o Zakonu o volontiranju, vrstama volontiranja, pravima i obavezama volontera i organizatora volontiranja kao i samoj istoriji volonterskog pokreta;
- Dve onlajn promotivne kampanje o volontiranju

Prva kampanja pod nazivom #IJaSamVolonter fokusirala se na značaj volontiranja i uključila je 30 omladinskih lidera koji su aktivirali i organizovali preko 450 volontera. Kampanju je videlo preko 200.000 mladih ljudi putem društvenih mreža. Njeni glavni ciljevi bili su:

- promocija volontiranja među mladima
- podizanje svesti mladih o značaju volontiranja (kako za volontere tako i za zajednicu)
- informisanje mladih o različitim vidovima volontiranja kroz pokazivanje pozitivnih primera volonterskih aktivnosti
- unapređivanje kapaciteta volontera za menadžment volontera, upravljanje vremenom i onlajn facilitaciju.

Volonteri i lideri su se uključili u kampanju tako što su na društvenim mrežama objavljivali i delili svoja volonterska iskustva (u formi fotografija, videa i teksta), kao i informativni materijal o volontiranju.

Druga kampanja „100 priča za 100 godina kampova“ je trajala mesec dana sa svečanim zatvaranjem na proslavi Međunarodnog dana volontera. Kampanja je imala za cilj obeležavanje stogodišnjice volonterskih kampova, kroz deljenje 100 volonterskih priča i iskustava. Na konkurs je stiglo 130 volonterskih priča koje su objavljene na društvenim mrežama (koje je videlo najmanje 100.000 ljudi). Na proslavi Međunarodnog dana volontera, 5. decembra, su predstavljene i nagrađene najbolje volonterske priče (iz ugla volontera, lokalnih zajednica, kamp lidera, organizacija itd.).

Petog decembra 2020. organizovana je proslava Međunarodnog dana volontera, prvi put onlajn, na kojoj su predstavljeni rezultati programa MSZ 2020, događaj je uživo pratilo preko 100 mladih, a snimak je naknadno videlo 10,000 pratilaca/posetilaca;

Na Završnoj konferenciji – „O volontiranju u Srbiji 2020: nova realnost, adaptacija i inovacija“ su predstavljeni rezultati Analize zakona o volontiranju kao i primeri dobre prakse 5 organizatora volontiranja u doba KOVID-a (Mladi istraživači Srbije, Crveni krst, Unicef, Novosadski volonterski Servis i Regionalna kancelarija za saradnju mladih).

Onlajn volontiranje

„Volonteri na mreži“ je projekat onlajn volontiranja koji su realizovali Mladi istraživači Srbije zajedno sa UNICEF kancelarijom u Srbiji uz podršku USAID-a i Ministarstva omladine i sporta Republike Srbije.

Ovaj program osmišljen je tako da omogući svim zainteresovanim volonterima i volonterkama da se angažuju i volontiraju onlajn – od svoje kuće.

Mladi su imali priliku da volontiraju onlajn uključivši se u jednu od 5 aktivnosti:

- Informativna onlajn kampanja – deljenje relevantnih informacija iz različitih oblasti putem društvenih mreža;
- U-report volonteri – promocija i uključivanje u korišćenje platforme za anketiranje i statističko obrađivanje stavova mladih;
- Vršnjačka podrška – onlajn podrška prilikom učenja, usvajanja novih veština, kvalitetnog provođenja slobodnog vremena;
- Grupno volontiranje – rad grupe volontera na rešavanju problema u njihovim lokalnim zajednicama;
- Prevod edukativnog materijala

Projekat je kroz ove aktivnosti uključio preko 800 volontera i volonterki iz cele Srbije.

MIS se pridružio i inicijativi organizacija Alijansa međunarodnih volonterskih servisa u kreiranju virtualnih međunarodnih kampova – kreiranja prostora i aktivnosti za povezivanje volontera iz celog sveta (što je bilo izuzetno važno zbog ograničenja putovanja usled pandemije).

Ruta 6 za Zapadni Balkan

Ruta 6 za Zapadni Balkan je trogodišnji projekat volonterske i tematike izgradnje mira koji je započet u januaru 2019. godine. Projekat podržan od strane Norveške agencije za razvojnu saradnju, koordinira Regionalna kancelarija za saradnju mladih (RYCO) i realizuje ga sa 6 partnerskih organizacija sa prostora Zapadnog Balkana koje su nacionalni volonterski centri ili servisi.

Tokom druge, 2020, projektne godine, aktivnosti partnera su bile usmerene na dizajn budućeg regionalnog programa volontiranja mladih na Zapadnom Balkanu, kroz ekspertske rad i sprovođenje serije radionica. Početkom godine MIS su bili domaćini prve radionice u Beogradu. Na radionici održanoj u Bitoli i naredne dve onlajn radionice, MIS je aktivno učestvovao. Krajem godine, projektne aktivnosti su bile usmerene na zagovaranje unapređenja volonterske infrastrukture, proslavu Međunarodnog dana volontera i pokretanje promotivne kampanje koja je najavila regionalni volonterski program razmene mladih.

IMPROVE YOUR IMPACT 2020-2022

„Improve your impact“ je dvogodišnji projekat strateškog partnerstva na kome je MIS jedan od partnera. Cilj projekta je da doprinese merenju uticaja i priznanju uticaja volonterskih/

omladinskih aktivnosti na razvoj kapaciteta mladih. Uključene su još dve nevladine organizacije iz Slovenije i Češke.

Planirana je analiza različitih metoda i praksi merenja uticaja volonterskih aktivnosti među organizacijama, kao i analiza potreba iz različitih sektora (obrazovni, biznis, civilni) za priznavanje volonterskog rada. Prikupljeni podaci i analiza biće objedinjeni i objavljeni u priručniku o uticaju volontiranja za nevladine organizacije.

Takođe, tokom projekta, volonteri učesnici će dobiti priliku da testiraju i koriste aplikaciju za prevođenje i praćenje veština i kompetenci pre, tokom i posle učešća u različitim volonterskim aktivnostima sa ciljem ličnog razvoja i povećanja zapošljivosti.

PARTNERSTVA, KOALICIJE, ČLANSTVO U DRUGIM MREŽAMA U 2020. GODINI:

- Alijansa međunarodnih volonterskih servisa (Alliance of European Voluntary Service Organizations) – evropski bazirana mreža 53 volonterskih servisa iz 35 zemalja, sa čijim članicama MIS najintenzivnije razmenjuje volontere,
- Koordinacioni komitet za međunarodne volonterske servise (CCIIVS – Coordinating Committee of International Voluntary Service), globalna mreža volonterskih servisa, pod okriljem UNESKO-a,
- SCI – Service Civil International– mreža za razmenu volontera u kojoj je MIS partner već trideset godina,
- KOMS – Krovna organizacija mladih Srbije – učešće na skupštini,
- NAPOR – Nacionalna asocijacija praktičara i praktičarki omladinskog rada,
- SEEYN – Mreža mladih jugostočne Evrope

Edukativni program

Edukativne aktivnosti MIS integrisane su u projekte i aktivnosti prethodna dva programa. Sam edukativni program baziran je na razvoju platforme e-obuka i širenju palete kurseva, sprovođenju godišnjeg *Lider trening seminara* za nove koordinate volonterskih programa i obuka za lidere neformalnih grupa, učešću u *Erasmus plus projektima* i dugogodišnjim nagradnim konkursima za učenike u oblasti zaštite životne sredine.

E-OBUKE

Program online obuka MIS (www.obuke.mis.org.rs) pokrenut je 2013. godine. Do kraja 2020. godine na platformi je registrovano 1382 korisnika, a ukupno je funkcionalno 16 kurseva u 6 oblasti.

Platforma je tokom 2020. godine unapređena, kursevima je u okviru programa EKO-SISTEM i projekta Zelene odluke dodato 7 novih onlajn obuka (sa video materijalima i prezentacijama) koje se bave ključnim temama u oblasti zaštite životne sredine. Te obuke su:

- Učešće javnosti u zaštiti životne sredine
- Upravljanje otpadom u Srbiji
- Upoznajmo hemikalije da bismo živeli zdravije
- Vodni resursi i kriza vode u Srbiji
- Kratak vodič za feminističko znanje i akciju
- Rodno odgovorno budžetiranje
- Volontiranje u vanrednim situacijama

Obuke je u toku 2020. godine pohađalo preko 700 polaznika. Snimljen je i kratki film o programu EKO-SISTEM, dobrim primerima zaštite životne sredine u Srbiji i ulozi koju Švedska kao donator igra u toj oblasti – distribuiran je preko agencije Infobiro, a preuzelo ga je 38 domaćih i regionalnih medija.

ERAZMUS PLUS OMLADINSKE RAZMENE, TRENINZI I SEMINARI

U 2020. godini, planirano je 5 omladinskih razmena i 3 treninga u okviru Erasmus plus projekta na kojima su Mladi istraživači partneri. Zbog pandemije Covid-19 aktivnosti nisu mogle biti realizovane i pomerene su za narednu godinu.

DUNAVSKI UMETNIK 2020

U jubilarnoj 15 godini Danube Art mastera koji sprovodi Međunarodna komisija za sliv reke Dunav i Globalno partnerstvo za vode za Centralnu i Istočnu Evropu, MIS je bio po 10. put nacionalni koordinatori konkursa za Srbiju. Ove specifične godine novine su bile da je međunarodni konkurs koji se sprovodi na teritorijama 14 država sa dunavskog sliva održan izvan okvira proslave Dana Dunava u junu. Premešten je za početak nove školske 2020/21 godine. Tradicionalna ciljna grupa od 6-18 godina je podeljena u dve uzrasne kategorije, a u tematskom pogledu, pored umetničkog rada u prirodi i videa, dodata je još jedna kategorija (mapa) prilagođena radu u onlajn okruženju.

U nacionalnoj konkurenciji takmičilo se 36 timova iz 10 škola i 3 neformalne grupe, sa 10 opština u Srbiji, a između 30 umetničkih radova, 4 videa i 2 mape.

Najuspešniji u kategoriji juniora bili su članovi neformalne grupe iz Beograda i Novog Sada sa radom „Interaktivna karta – Jedna planina, jedna reka, jedinstvena klisura“. Za najbolji rad u Srbiji u kategoriji tinejdžera proglašen je rad „U zagrljaju Dunava“ iz OŠ „Stefan Nemanja“ iz Niša.

Od 10 najuspešnijih radova iz Srbije, u međunarodnoj konkurenciji užeg izbora od 54 rada iz 14 zemalja, čak 4 rada su se uzborila za jednu od 7 dodeljenih nagrada, što je izuzetan uspeh.

Međunarodni pobednici DAM 2020 su iz Srbije u kategorijama umetnički rad u obe starosne grupe, i to OŠ „Stefan Nemanja“ iz Niša (tinejdžeri) i tim Marazzi sa radom „Dunavski ekosistemi“ iz Beograda (juniori). Radovi iz OŠ „Ljupče Španac“ – Bela Palanka i OŠ „Despot Stefan Lazarević“ – Babušnica proglašeni su za rad i video sa najviše sviđanja.

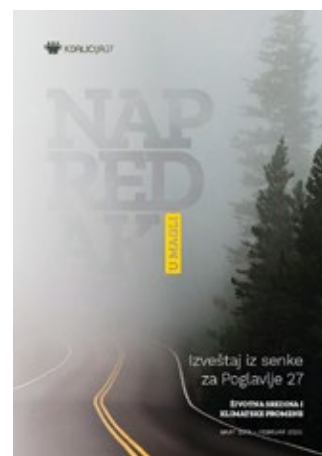
Publikacije

IZVEŠTAJ IZ SENKE

Koalicija 27 izdaje godišnji 'Izveštaj iz Senke' koji prati objavu Izveštaja Evropske komisije. U Izveštaju iz senke pruža se pregled dostignuća Republike Srbije u oblastima Poglavlja 27, zaštite životne sredine i klimatskih promena i daju preporuke kako unaprediti postojeće procese. Izveštaj se stavlja na uvid javnosti i šalje relevantnim nacionalnim i evropskim institucijama.

Objavljivanje i promocija izveštaja u 2020. godini, pod nazivom „Poglavlje 27 u Srbiji: Napredak u magli“ su zbog pandemije i epidemioloških mera održani kasnije u odnosu na prethodne godine, u oktobru. Među govornicima na promociji su bili koordinatorka sektora za proširenje u Generalnom direktoratu za životnu sredinu Evropske komisije, Madalina Ivanica, i direktor Centra za istraživačko novinarstvo Srbije, Branko Čečen. Uprkos ograničenjima, promociji je prisustvovalo preko 130 ljudi na onlajn platformi, dok je prenos na Fejsbuku videlo preko 8,000 i aktivno pratilo preko 240 ljudi, a Izveštaj je citiran i u izjavama zvaničnika EU.

Izveštaj objavljen 2020. godine analizira stanje životne sredine u periodu između marta 2019. i februara 2020. godine. Izveštaj pokriva 10 tematskih oblasti: finansiranje u oblastima životne sredine i klimatskih promena, horizontalno zakonodavstvo, kvalitet vazduha, upravljanje otpadom, kvalitet vode, zaštita prirode, upravljanje hemikalijama, buka, klimatske promene i šumarstvo. Doprinosi MIS-a u Izveštaju uključuju podatke i preporuke iz oblasti finansiranja, zaštite prirode i upravljanja otpadom.

KAKO GRADITI ZELENU SVEST ZA ZELENI SVET?

Publikacija „Kako graditi zelenu svest za zeleni svet?“ nastala je u okviru programa EKO-SISTEM. Njen cilj je da budućim grantijima (ali i bilo kom zainteresovanom predstavniku organizacija civilnog društva) obezbedi praktičan vodič kroz promociju zaštite životne sredine. To podrazumeva promociju sopstvene organizacije, njenog brendiranja, kao i tehničke pojedinosti komunikacije s medijima, ciljnim grupama i promocije na društvenim mrežama.

U okviru vodiča, postoji i zaseban odeljak „Žene i životna sredina: Kako menjati sve(s)t?“ koji se fokusira osnovne ra-

zlike u rodnim perspektivama u životnoj sredini, kao i uzroke i posledice postojeće rodne dinamike. Ujedno, ovaj deo priručnika i daje smernice o tome kako se žene i životna sredina kroz uspešne društvene inicijative i kampanje uzajamno jačaju.

UVOĐENJE RODNE PERSPEKTIVE U EKOLOŠKI POKRET SRBIJE: MAPIRANJE ZATEČENOG STANJA I PREPORUKE ZA URODNJAVANJE POLITIKA OCD U SEKTORU ZAŠTITE ŽIVOTNE SREDINE

Ova publikacija mapira zatečeno stanje u oblasti rodne ravnopravnosti u funkcionisanju organizacija civilnog društva koje se bave životnom sredinom. Studija je nastala sa ciljem osnaživanja žena u sektoru zaštite životne sredine kroz razvoj smernica i alatki neophodnih za razvijanje preporuka za urodnavanje politika organizacija civilnog društva u sektoru životne sredine. Publikacija je utemeljena na rodnoj analizi podataka i potreba organizacija unutar ekoloških mreža organizacija civilnog društva koje su učestvovala u empirijskom istraživanju tokom jeseni 2020. godine. Istraživanje je sprovedeno za potrebe programa EKO-SISTEM.

Mladi istraživači Srbije

Volonterski servis Srbije

Izveštaj o aktivnostima MIS u 2020. godini

Datum objave: Avgust 2021. godine

MLADI ISTRAŽIVAČI SRBIJE
Bulevar umetnosti 27, Beograd

+ 381 11 311 66 63; office@mis.org.rs

www.mis.org.rs

obuke.mis.org.rs

arhusnbg.mis.org.rs

kampovi.mis.org.rs

ekosistem.mis.org.rs

